

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 3, 2021 | 25.03.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.6)

УДК 316.14

Л. В. Боровік,

*д. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0001-7200-0497*

В. С. Петренко,

*д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та підприємництва,
Херсонський державний університет
ORCID ID: 0000-0001-8336-7665*

А. С. Карнаушенко,

*к. е. н., ст. викладач кафедри економіки та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0003-1813-2792*

РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

L. Borovik

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Finance,
Kherson State agrarian and economic University*

V. Petrenko

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Entrepreneurship,
Kherson State University*

A. Karnaushenko

*PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Economics and Finance,
Kherson State agrarian and economic University*

THE ROLE OF SCHOOL EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP

Мета статті -проаналізувати рівень підприємницької освіти та виявити роль шкільної освіти в розвитку молодіжного підприємництва.

Результати дослідження. У процесі дослідження встановлено, що підприємницька освіта визнається потенційно дієвим засобом стимулювання молоді до підприємницької діяльності, в результаті якої вони обізнані та проінформовані про особливості створення власної справи та її ефективне управління. Головною метою підприємницької освіти є поступовий розвиток підприємницького духу, починаючи з базової освіти дитини, а потім зміцнюючи його протягом всіх етапів навчання. Розглядаючи досвід зарубіжних країн встановлено, що економічно розвинені країни приділяють більше уваги та здійснюють більш активну роботу з популяризації підприємницької освіти в загальноосвітніх навчальних закладах ніж країни, що розвиваються. Для ефективного навчання підприємництву потрібно до освітнього

процесу залучати зовнішніх стейкхолдерів, успішних бізнесменів, представників державних органів, які у форматі майстер-класів та тренінгів будуть надихати учнів на підприємницькі та соціальні проєкти, експерименти та бізнес-моделювання.

The purpose of the article is to analyze the level of entrepreneurship education in Ukrainian secondary schools and identify the role of school education in the development of youth entrepreneurship.

Research methods - during the research general and special research methods were used, namely: analysis and synthesis, scientific abstraction - in determining the purpose and formulating conclusions; comparative, statistical and graphic methods - in the analysis, comparison and establishment of the role of school education in the development of youth entrepreneurship.

Results of the research. In the course of the research it was established that entrepreneurship education is recognized as a potentially effective means of stimulating young people to entrepreneurial activity, as a result of which they are aware and informed about the peculiarities of creating their own business and its effective management. The main purpose of entrepreneurship education is the gradual development of entrepreneurial spirit, starting with the basic education of the child, and then strengthening it during all stages of learning. Examining the experience of foreign countries, it is established that economically developed countries pay more attention and carry out more active work to promote entrepreneurship education in secondary schools than developing countries. To effectively teach entrepreneurship, it is necessary to involve external stakeholders, successful businessmen, government officials in the educational process, who in the format of master classes and trainings will inspire students to entrepreneurial and social projects, experiments and business modeling. Given that the level of development of micro and small enterprises depends on the degree of economic growth, it is worth paying much attention to entrepreneurship education in secondary schools, as well as using the experience of foreign countries to include in the educational process basics of entrepreneurship and business. After all, the stable development of the economy of the whole country depends on the effective work of entrepreneurs.

Ключові слова: *молодіжне підприємництво; освіта; бізнес; start-up; бізнес освіта; ділові ігри; підприємницькі компетенції.*

Keywords: *youth entrepreneurship; education; business; start-up; business education; business games; entrepreneurial competencies.*

Постановка проблеми. Підприємництво відіграє важливу роль в розвитку економіки кожної країни, вирішує проблеми зайнятості населення та забезпечує створення нових товарів та послуг. Науковцями встановлено, що підприємці, які почали власну справу в молодому віці є більш успішними, гнучкими та креативнішими, ніж їх колеги які створили власну справу у більш пізньому віці. В даний час виникає чимало дискусій та суперечок з приводу ролі системи освіти та її внеску у становленні та розвитку малого та середнього бізнесу.

Незважаючи на впроваджені заходи з підтримки малого та середнього бізнесу, тільки 30% молодих людей планують займатися підприємницькою діяльністю. Серед основних стримуючих факторів, молодь відмічає відсутність фінансових ресурсів та підтримки з боку рідних та близьких, а також не достатність знань з основ бізнесу та організації підприємницької діяльності [1].

В зв'язку з цим існують протиріччя щодо таких питань як: на якому рівні освіти слід починати навчання підприємству та бізнесу, яка програма навчання повинна бути, чи достатньо таких шкільних предметів як «Фінансова грамотність» та «Економіка» для того щоб школярі були ознайомлені з можливостями здійснення підприємницької діяльності та хто повинен навчати учнів підприємству. В зв'язку з вищевикладеним тема дослідження є надзвичайно актуальною, адже від рівня освіченості сучасних молодих людей щодо основ підприємництва та бізнесу, залежить розвиток та перспективи молодіжного підприємництва в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даний час є чимало досліджень, які стосуються розвитку та перспектив молодіжного підприємництва [1; 3; 14; 18; 19; 20], бізнес-освіти серед молоді та її вплив на підприємницькі наміри. На Міжнародному науковому форумі: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент,

К.С. Піддубна зазначала, що «вирішальну роль у формуванні нового покоління професійних управлінських кадрів, розвитку інноваційної економіки, підприємницького сектора країни повинна зіграти бізнес-освіта, яка забезпечить задоволення потреб бізнесу в кваліфікованих фахівцях, підготовлених управлінцях» [2]. А інший науковець, А.В. Жосан вважає, що повинна бути взаємодія освітнього середовища та бізнес-середовища, яка буде виражатися в покращенні ефективності співпраці з бізнес-спільнотами [3]. Такі вчені як В. Петренко [1], Ю. Кишакевич, Т. Козак [4], О.О. Романовський [5], Л.П. Кулаковська [6], Н. Ковчин [7], Н.С. Танклевська [15; 16] вважають що система освіти повинна постійно змінюватися в залежності від умов ринкового суспільства та європейського освітнього простору. Крім того вищезазначені науковці відмічають, що роль підприємницької освіти дуже важлива в житті кожного здобувача освіти.

Досліджуючи іноземні публікації з даної тематики встановлено, що зарубіжні науковці [8, 9] виявили пряму залежність впливу рівня підприємницької освіти молоді на їх підприємницькі наміри в майбутньому. Такі науковці як Т. А. Волошина [10], Т. Rachwał, W. Kilar, Z. Kawecki, P. Wróbel [11], М.Б. Понявіна [12] стверджують що підприємницьку освіту молоді варто починати з повної загальної середньої освіти. Автори дослідження погоджуються з твердженням вищезазначених науковців, адже саме в шкільні роки здобувачі освіти проявляють найбільшу допитливість, цікавість, підприємливість та креативність, саме ті якості, якими повинен володіти підприємець.

Ціль статті (постановка завдання). 1. Дослідити важливість підприємницької освіти в середній та старшій школі; 2. Виявити позитивний зарубіжний досвід у впровадженні підприємницької освіти в шкільних закладах; 3. Проаналізувати рівень підприємницької освіти в Україні; 4. Виявити роль шкільної освіти в розвитку молодіжного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємництво - це особливий вид поведінки людини, який базується на можливостях та економічних ресурсах, передбачає поєднання ризику, креативності, творчості, особистого успіху та інновацій. Підприємці в повній мірі несуть фінансову, моральну й соціальну відповідальність за створення нової бізнес-ідеї.

Молодь як демографічна група займає особливе місце в структурі будь-якого суспільства, будучи перспективною категорією населення для соціально-економічного розвитку держави. На етапі входження до трудової сфери молодь стикається з труднощами системного характеру, як в аспекті вигідного працевлаштування, так і самозайнятості. Ці проблеми виникли унаслідок відсутності чіткої державної політики у сфері зайнятості, недостатнього рівня реформування трудового законодавства, а також демографічних та міграційних процесів.

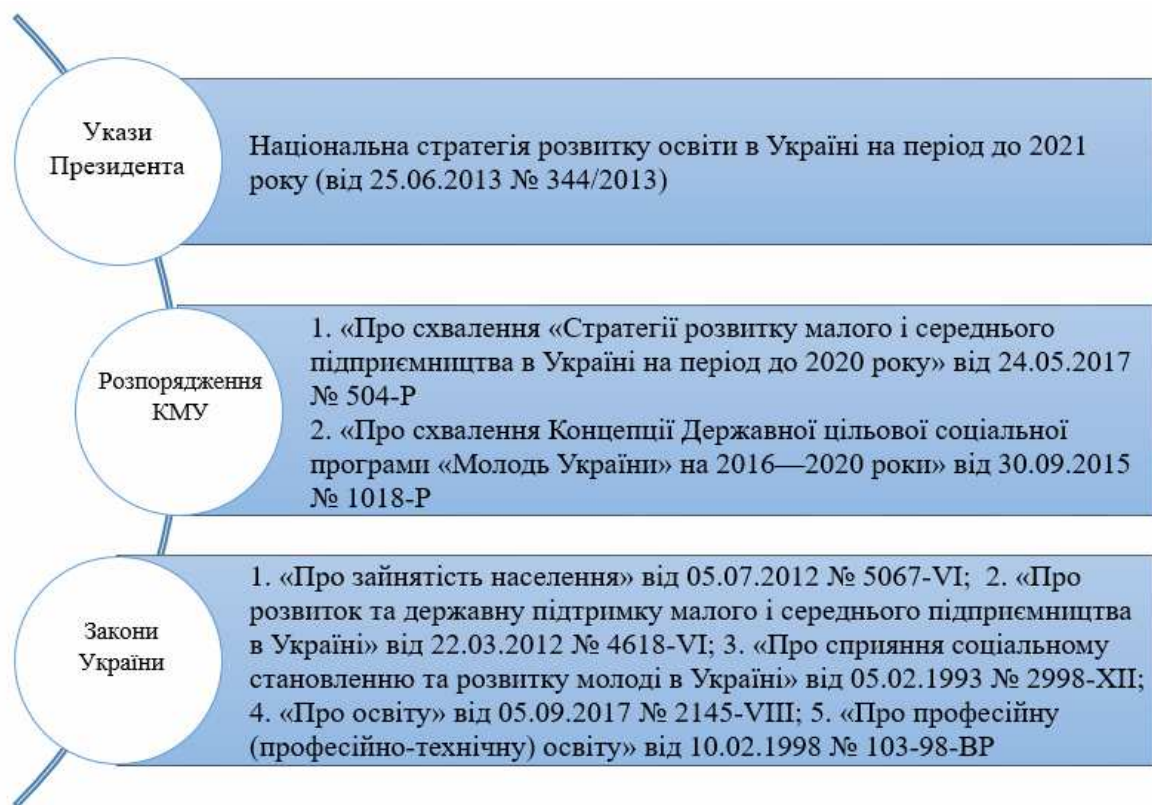
Молодість - це період, коли більшість людей працевлаштовуються і отримують першу роботу та стають фінансово незалежними, приймають самостійні рішення, з'являються нові обов'язки та функції, що в подальшому виділяють їх серед інших таких же самих людей.

У країнах, що розвиваються та країнах з перехідною економікою налічується приблизно 223 мільйони безробітних або частково зайнятих молодих людей у віці від 15 до 24 років. Однак ринки праці в даних країнах пропонують обмежену кількість робочих місць - за даними Міжнародної організації праці (далі МОП), в країнах з низьким та середнім рівнем доходів 22% - 35% від загальної кількості створених вакансій припадає на перспективну роботу [1; 15]. Крім того, багато країн не можуть швидко створити нові робочі місця, щоб в повній мірі забезпечити роботою підростаюче економічно-активне населення. Наприклад, за даними African Development Bank Group, в Африці щорічно створюється понад 3 млн нових робочих місць, але даного обсягу не вистачає, так як щорічно від 10 до 12 млн молодих людей починають шукати свою першу роботу [1; 16; 18]. Як наслідок, для розширення можливостей працевлаштування молоді, розвиток підприємництва стає ключовим елементом економічного та політичного розвитку країн, що розвиваються та з перехідною економікою. Науковці [18; 19] виділяють два перспективні напрями, за допомогою яких підприємництво може вирішити проблему зайнятості молоді:

1. саморозвиток особистості: підприємництво як двигун економічного росту та елемент створення нових робочих місць - це підприємці різного віку, які створюють і розвивають власне підприємництво та які в майбутньому створюють робочі місця для молоді;

2. пошук засобів для існування: підприємництво для молоді виступає як створення нових робочих місць для працівників з достойною системою оплати роботи та як засіб до існування та роботи для себе.

Досліджуючи українське законодавство щодо регулювання молодіжного підприємництва, встановлено, що основні законодавчі акти, що регулюють підприємництво, цілеспрямовано не стосуються молодіжного та не враховують його особливості. Загалом, це закони про підприємництво і про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді, про підтримку малого підприємництва тощо. Сам механізм розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні прямо чи опосередковано регламентований нормативними актами України (рис. 1).

Рис. 1. Українські нормативно-законодавчі акти щодо розвитку підприємництва

В статті 22 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III (зі змінами та доповненнями) встановлено, що діти мають право займатися підприємництвом з шістнадцятирічного віку.

Звичайно, зайнятість відіграє важливу роль протягом усього періоду життя людини, в дитинстві батьки стурбовані питанням «ким хоче бути їх дитина коли виросте та подорослішає», під час підліткового віку відбувається формування професійних якостей та прийняття рішень щодо працевлаштування в конкретній галузі або навчання в вищому навчальному закладі.

На даний час в більшості країн Європейського Союзу здійснюється навчання учнів в середній та старшій школі основ підприємництва та бізнесу. Дані курси навчання є важливим стратегічним завданням в підготовці школярів та набуття ними таких ключових компетентностей як підприємливість і фінансова грамотність. Важливо розуміти те, що молоді люди не тільки отримують навички та компетенції з організації підприємницької діяльності, а й навчаються та проявляють підприємливість в соціальному і культурному середовищі, наприклад розробляючи екологічні або громадські проекти.

Підприємницька освіта визнається потенційно дієвим засобом стимулювання молоді до підприємницької діяльності, в результаті якої вони обізнані та проінформовані про особливості створення власної справи та її ефективне управління. Науковці встановили, що інколи підприємці обмежені своїми індивідуальними особливостями, такими як здатність до розумного ризику, умінням вести переговори, прагнення до креативності та нового, а також майстерність адаптуватися до змін.

Навчання підприємству на рівні шкільної освіти стає актуальним для розвитку навичок мислення та рішення проблем, передачі знань і створення основи для підприємництва на всіх етапах життя [4; 6; 7]. Головною метою підприємницької освіти є поступовий розвиток підприємницького духу, починаючи з базової освіти дитини, а потім зміцнювати його на наступних освітніх етапах. В результаті після отримання бізнес освіти такі молоді люди є більш ефективними на ринку праці та підготовленими до організації власної справи.

Згідно проведених закордоном численних досліджень [8-12], встановлено, що школярі середньої та старшої школи здатні вивчати основи ринкової економіки, щоб стати підприємцями та приймати економічно правильні бізнес-рішення на основі власних і суспільних цінностей.

Розглядаючи досвід зарубіжних країн встановлено, що економічно розвинені країни приділяють більше уваги та здійснюють активну роботу з даного питання ніж країни, що розвиваються [12]. Так, наприклад, підприємницька освіта в Великобританії розглядається як обов'язкова частина шкільної підготовки учнів, а в більш ніж 20% шкіл вивчається курс економіки та основи підприємництва та бізнесу як самостійний предмет. Вчителі у Великобританії переконані, що учні будь якого віку здатні навчитися та зрозуміти економічні аспекти сьогочасного суспільства [12].

У Франції учні початкової школи вивчають курс основи економічних знань, який формує суцільний світогляд про сучасне ефективне виробництво та генерує у школярів поняття про ознаки основних професій. Обов'язковою умовою французького шкільного навчання є трудове стажування (програму та місце проведення

узгоджуються з батьками учня), за яке школярі отримують грошову винагороду, таким чином поповнюючи сімейний бюджет.

Активно впроваджується підприємницька освіта в канадських школах. Підприємства, що надають послуги з харчування учнів або продаж канцелярського приладдя є шкільними проектами [12]. Такі проекти надають учням можливість зрозуміти на практиці основи підприємницької діяльності й стати підприємцем в майбутньому. Канадський уряд переконаний, що такі проекти навчають учнів правилам формування прибутку, визначенню ефективності підприємницької діяльності та особливостям управління компанією, крім того вони забезпечують школярів гарною основою для отримання економічної професії.

Авторами встановлено, що особливо важлива підприємницька освіта на рівні початкової школи, для країн в яких високий рівень безробіття населення. Прикладом позитивної державної політики є управлінські рішення в Нігерії. В даній країні впровадження навчального курсу з підприємництва в базовому закладі розглядалося як засіб скорочення безробіття й стимулювання економічного та соціального зростання територіальних громад [12; 15]. Підприємницька освіта базується на когнітивному підході до бізнесу, який ґрунтується на розумінні особливостей ведення підприємницької діяльності та знаннях підприємця. Метою підприємницької освіти є навчання підприємницької поведінки, яка вимагає не тільки отримання знань про бізнес та управління, а й винайдення нових прийомів мислення, поглядів, компетенцій та поведінки.

Відмінністю даного виду освіти є те, що вона потребує більш глибокого розуміння важливості підприємництва, особливо що стосується регіонального розвитку територіальних громад та розробки навчальних кейсів та методів на основі практичного досвіду успішних підприємців. Такі кейси сприяють введенню в повсякденне життя учнів спеціалізованих знань про бізнес, надихають на роздуми про важливість отримання фінансової самостійності шляхом організації власної справи.

Для ефективного навчання підприємництву потрібно до освітнього процесу залучати зовнішніх стейкхолдерів [3], успішних бізнесменів, представників державних органів, які у форматі майстер-класів та тренінгів будуть надихати учнів на підприємницькі та соціальні проекти, експерименти та бізнес-моделювання. Автори вважають, що отримання базової підприємницьких знань, в середній та старшій школі, збільшить ймовірність того, що учні розпочнуть власний бізнес або оберуть підприємницьку діяльність як основну сферу зайнятості.

Отримання підприємницької освіти складається з трьох етапів (рис. 2).

Рис. 2. Етапи отримання підприємницької освіти

В підприємницькій освіті вчителю відводиться роль помічника та радника для учнів, який підтримує їх ідеї та дає їм теоретичні знання, а також за допомогою симуляції та бізнес-гри дає можливість: відчувати себе підприємцем, удосконалити свої підприємницькі навички, проаналізувати ситуації з іншої точки зору та дослідити невидимі аспекти процесу підприємницької діяльності.

Перевагою такого інноваційного формату навчання підприємництву та бізнесу дає молодим людям можливість навчитися створювати, організовувати і управляти власним бізнесом. Вперше даний метод навчання був використаний в американській програмі бізнес-підготовки учнів, яка має назву «Досягнення молодих». Методика даної програми була запозичена школами різних країн світу.

В Україні підприємницька освіта для школярів представлена тільки в приватних бізнес-школах. Існує ряд стримуючих факторів, які заважають отримати дітям підприємницьку освіту:

1. вартість навчання від 20000 грн за курс;
  2. місце знаходження бізнес шкіл, більшість таких шкіл знаходиться в обласних містах та в м. Києві, що унеможливує отримання підприємницької освіти в невеличких містах та селищах міського типу;
  3. відсутність онлайн навчання. Деякі школи не мають дистанційного формату навчання;
- Проаналізувавши приватні бізнес-школи з світовим ім'ям в Україні, автори встановили, що більшість таких шкіл працюють в Києві, Львові, Одесі, Запоріжжі та Харкові (табл. 1).

Таблиця 1.
Топ Міжнародних мереж бізнес-шкіл для дітей в Україні

№ з/п	Назва бізнес-школи	Вікова група	Вартість навчання	Місце знаходження	Характеристика бізнес-школи
1.	MBA Kids International	Від 8 до 17 років	Від 21500 грн за курс	Київ, Харків	Школа підприємництва та лідерства для дітей та підлітків. Фокус на розвитку ключових hard і soft skills, формування комплексного розуміння бізнесу як процесу.
2.	Школа лідерства та бізнесу KIDBI	Від 9 до 16 років	Від 19690 грн за 35 занять	Київ, Харків	Сучасна школа з комплексними програмами розвитку лідерських навичок, фінансової грамотності, впевненості і харизми.
3.	Креативна міжнародна дитяча школа (КМДШ)	Від 6 до 16 років	Від 3900 грн в місяць	Київ, Львів	Мережа приватних шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та комплексним розвитком дитини. Акценту на бізнес-освіті немає, хоча програма включає основи фінансової грамотності, підприємництва тощо У цьому навчальному році почали співпрацювати з бізнес-напряму з MBA Kids International.
4.	Школа бізнесу та розвитку для підлітків Start Now	Від 13 до 17 років	Від 3800-4200 грн за курс	Київ, Запоріжжя	Приватні школи як місце, де розуміють підлітків, допомагають їм повірити в себе, більше дізнатися про світ і різні професії.
5.	Youth Flow Academy	Від 6 до 15 років	Від 4785 до 5888 грн за місяць	Київ, Одеса	Приватна школа, де дитину вчать ефективно і самостійно управляти власним життям. Бізнес-школа - один із напрямів академії.
6.	MiniBoss Business School	Від 6 до 14 років	Від 4200 за курс	Київ, Одеса, Чернівці, Херсон	Міжнародна освітня мережа 21 століття, що впроваджує новітні технології навчання дітей і підлітків теорії і практики бізнесу через призму всебічного розвитку особистості.

Проаналізувавши наявні в Україні Міжнародні мережі бізнес-шкіл для дітей авторами встановлено, що представників в даній сфері є обмежена кількість, які знаходяться в м. Києві та містах обласного значення.

Досліджуючи питання підприємницької освіти школярів в загальноосвітніх навчальних закладах, авторами встановлено, що в державних школах викладається або «Фінансова грамотність», або «Економіка». На думку авторів, цього не достатньо для високого рівня фінансової грамотності українських школярів, не говорячи про розвиток підприємницьких навичок та умінь. Згідно результатів опитування жителів 30 країн в межах проєкту USAID «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут населення» рівень фінансової грамотності українці є найнижчим та становив 11,2 з 21 [13]. В зв'язку з цим підвищення рівня фінансової грамотності варто починати з «...здобуття знань і навичок дітьми та молоддю щодо управління особистими фінансами ще під час навчання у школі та закладах вищої освіти...» [13].

Висновки. В зв'язку з вищевикладеним, автори переконані, що підприємницька освіта учнів повинна бути елементом навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах, а на рівні держави – обов'язковою частиною загальної системи підготовки підлітків до дорослого життя та їх поведінки в умовах ринкових відносин.

Викладачі приватних бізнес-шкіл помітили, що учні, які отримали знання з підприємницької діяльності та основ бізнесу стають більш пристосованими та здатними до змін, впевненими в собі, самостійними, вміють нести відповідальність за раніше прийняті рішення, планувати, більш креативно та творчо підходити до справи, вирішувати самостійно проблеми, розбиратися в економічних обставинах, налагоджувати контакт з бізнес-партнерами, мають більше soft skills, більш проінформовані про бізнес та його перспективи, краще знають власні сильні та слабкі сторони та вміють ефективно управляти.

Беручи до уваги передовий досвід зарубіжних країн встановлено, що впровадження в шкільну освіту основ підприємництва та бізнесу, які засновані на практичній підприємницькій діяльності або за допомогою бізнес-симуляції, приносять позитивні результати таким країнам. В підтвердження вищенаведеного, в США та Японії мікро- та малі підприємства займають майже 70% від загального числа підприємств, а частка таких підприємств в Китаї становить 55%. На думку китайського уряду дрібне підприємство являється одним з найважливіших чинників економічного розвитку країни, в зв'язку з цим приділяє велику увагу розвитку малого та середнього підприємництва [18].

В Україні даний показник становить майже 95% від загальної кількості підприємств, але його ефективність набагато нижча ніж у європейських підприємств. Внесок мікро- і малих підприємств в ВВП становить лише 16%, в Європейському союзі даний показник в два рази перевищує український. Дані факти вказують на те, що в вітчизняних підприємців не вистачає знань і умінь для ефективного ведення підприємницької діяльності.

Враховуючи, що від рівня розвитку мікро- та малих підприємств залежить ступінь росту економіки країни, варто велику увагу приділяти підприємницькій освіті в загальноосвітніх закладах, а також скориставшись досвідом зарубіжних країн, включити в систему навчального процесу основи підприємництва та бізнесу. Адже від ефективної роботи підприємців залежить стабільний розвиток економіки всієї країни.

Список літератури.

1. Karnaushenko, A., Petrenko, V., Tanklevska, N., Borovik, L., & Furdak, M. (2020). Prospects of youth agricultural entrepreneurship in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(4), 90-117. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.04.06>
2. Піддубна К. С. Роль бізнесової освіти в розвитку молодіжного підприємництва. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. Вип. 13. С. 19-33.
3. Жосан Г.В. Визначення стейкхолдерів молодіжного підприємництва Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial: Colección de documentos científicos «ΛΟΓΟΣ» con actas de la Conferencia Internacional Científica y Práctica (Vol. 1), 24 de abril de 2020. Barcelona, España: Plataforma Europea de la Ciencia. P. 48- 52 <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/24.04.2020/280>
4. Кишакевич Ю., Козак Т. Система освіти України та виклик сучасності. *Молодь і ринок*. 2012. №1 (84). С. 21-26
5. Романовський О. О. Теорія і практика підприємницької освіти в розвинутих зарубіжних країнах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / О. О. Романовський ; наук. кер. М. І. Шкіль ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 40 с.
6. Кулаковська Л.П. Підприємницька освіта як основний фактор розвитку підприємництва. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2009. Вип. 368-369. С. 242-245
7. Ковчин Н. Роль шкільної економічної освіти у формуванні підприємницької компетентності старшокласників. *Збірник наукових праць*. 2019. Вип. 26 (1-2019) частина 1. С. 112-117
8. Jena R.K. Measuring the impact of business management Student's attitude towards entrepreneurship education on entrepreneurial intention: A case study. *Computers in Human Behavior*. Volume 107, June 2020, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106275>
9. Грановська В.Г., Бойко В.О. Функціонування екоотелів в Україні як чинник активізації підприємницької діяльності. *Економіка АПК*. 2020. №3. С. 57-65
10. Волошина Т. А. Обучение предпринимательству в Дании: системообразующие доминанты. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2018. Т. 1, № 2(48). С.57–67.
11. Rachwał T., Kilar W., Kawecki Z., & Wróbel P. (2018). Edukacja w zakresie przedsiębiorczości w wychowaniu przedszkolnym, szkole podstawowej i szkołach średnich w świetle nowej podstawy programowej. *Przedsiębiorczość - Edukacja*, 14, 389-424. <https://doi.org/10.24917/20833296.14.28>
12. Понявина М.Б. Обучение школьников предпринимательству в рамках государственной образовательной политики. *Известия Тульского государственного университета*. 2018. Вып. 2. С. 11-18.
13. Важливість фінансової грамотності та міжнародний досвід. Національний банк України: офіційний сайт. URL: [https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318#:~:text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20USAID%20%22%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0.%2C2%20\(%D0%B7%2021\)](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318#:~:text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20USAID%20%22%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0.%2C2%20(%D0%B7%2021))
14. Tanklevska N., Miroshnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises` financial potential on the basis of anti-crisis management. *Електронне наукове фахове видання Agricultural and Recourse Economics:*

International Scientific E-Journal. 2019. №2. Vol.5. P. 51-61

15. N.S. Tanklevska, Y.Y. Kyrylov, O.I. Zaitseva Management of conscious adaptive organizations in the context of socioeconomic changes and financial turbulence. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. 1 (4 (12)). P. 36-39

16. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 184 с.

17. Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб. *Вісник Полтавської ДДА: зб. наук. праць*. Вип. 1(6). Т.1. Полтава: ПДАА, 2013. С. 264-268.

18. Капліна А.І. Молодіжне підприємництво – перспективний шанс для молоді. *Агросвіт*. 2020. №19-20. С. 47-50

19. Алещенко Л.О. Молодіжне підприємництво як фундамент розвиненої економічної інфраструктури. *Ефективна економіка*. 2020. №11. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.202

20. Боровік Л.В. Аналіз впливу домогосподарств населення на інвестиційну привабливість галузі. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 4(66). С.33-38.

References.

1. Karnaushenko, A., Petrenko, V., Tanklevska, N., Borovik, L., & Furdak, M. (2020), "Prospects of youth agricultural entrepreneurship in Ukraine", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 6(4), pp. 90-117, DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.04.06>

2. Piddubna, K. S. (2013), "The role of business education in the development of youth entrepreneurship. International scientific forum: sociology", *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologhiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment*, vol. 13, pp. 19-33.

3. Zhosan, H.V. (2020), "Identification of youth entrepreneurship stakeholders", Integration of fundamental and applied sciences in the paradigm of post-industrial society: Collection of scientific documents «ΛΟΓΟΣ» with proceedings of the International Conference on Science and Practice (Vol. 1), April 24, 2020. Barcelona, Spain: Platform European Science. pp. 48-52, available at: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/24.04.2020/280> (Accessed 01 Mar 2021)

4. Kyshakevych, Yu. and Kozak, T. (2012), "The education system of Ukraine and the challenge of modernity", *Molod i rynek*, vol. 1(84), pp. 21-26.

5. Romanovskiy, O. O. (2003), "Theory and practice of entrepreneurship education in developed foreign countries", Ph.D. Thesis, 13.00.01, Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, Ukraine, P. 40.

6. Kulakovska, L.P. (2009), "Entrepreneurial education as a major factor in the development of entrepreneurship", *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Ekonomika*, vol. 368-369, pp. 242-245.

7. Kovchyn, N. (2019), "The role of school economic education in the formation of entrepreneurial competence of high school students", *Zbirnyk naukovykh prats*, vol. 26 (1-2019), part 1, pp. 112-117.

8. Jena, R.K. (2020), "Measuring the impact of business management Students attitude towards entrepreneurship education on entrepreneurial intention: A case study", *Computers in Human Behavior*, Volume 107, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106275>

9. Hranovska, V.H. and Boiko, V.O. (2020), "Functioning of eco-hotels in Ukraine as a factor of business intensification", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 57-65.

10. Voloshina, T. A. (2018), "Entrepreneurship Education in Denmark: Systemic Dominants. Domestic and foreign pedagogy", *Otechestvennaja i zarubezhnaja pedagogika*, vol. 1, issue 2(48), pp.57-67.

11. Rachwał, T., Kilar W., Kawecki, Z., & Wróbel, P. (2018). "Entrepreneurship education in preschool, primary and secondary schools in the light of the new core curriculum", *Przedsiębiorczość - Edukacja*, vol. 14, 389-424. DOI: <https://doi.org/10.24917/20833296.14.28>

12. Ponjavina, M.B. (2018), "Entrepreneurship training for schoolchildren in the framework of state educational policy", *Izvestija Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta*, vol. 2, pp. 11-18.

13. National Bank of Ukraine, "The importance of financial literacy and international experience", [Online], available at: [https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318#:~:text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20USAID%20%22%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0.%2C2%20\(%D0%B7%2021\)](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318#:~:text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20USAID%20%22%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0.%2C2%20(%D0%B7%2021)) (Accessed 01 Mar 2021).

14. Tanklevska, N. and Miroshnichenko, V. (2019), "Theoretical basis of managing of enterprises` financial potential on the basis of anti-crisis management", *Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*, issue 2, vol. 5, pp. 51-61.

15. Tanklevska, N.S. Kyrylov, Y.Y. and Zaitseva, O.I. (2017), "Management of conscious adaptive organizations in the context of socioeconomic changes and financial turbulence", *Scientific bulletin of Polissia*, vol. 1 (4 (12)), pp. 36-39.

16. Tanklevska, N.S. and Karnaushenko, A.S. (2015), *Rozvytok finansuvannia innovatsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia* [The importance of financial literacy and international experience. Development of financing of innovative activity of agricultural enterprises: monograph], Ailant, Kherson, Ukraine, P. 184.

17. Tanklevska, N.S. (2013), "World experience of personal income taxation", *Visnyk Poltavskoi DAA: zb. nauk. Prats*, Vyp. 1(6), pp. 264-268.
18. Kaplina, A. (2020), "Youth entrepreneurship is a promising chance for young people", *Agrosvit*, vol. 19-20, pp. 47–50. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.19-20.47](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.19-20.47)
19. Aleschenko, L. (2020), "Youth entrepreneurship as the foundation of a developed economic infrastructure", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8390> (Accessed 01 Mar 2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.202](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.202)
20. Borovik, L.V. (2018), "Analysis of the impact of households on the investment attractiveness of the industry", *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, vol. 4(66), pp.33-38.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2021 р.